

АНГЛИС ТИЛИН ОКУТУУДА СТАЦИОНДУК ОКУТУУ МЕТОДУН КОЛДОНУУ

Бул макалада биз англис тилин окутууда стационадук окутуу методунун колдонулушун карап кетebиз. Ошондой эле бул методду аткаруу процессин ар бирин бөлүп карайбыз.

Заманбап мектептер балдар жана чоңдордун ортосундагы мамилелердин гумандашуусуна жана бүткүл педагогикалык ишмердүүлүктүн демократташуусуна өтө муктаж. Мындан тышкары, акыркы жылдарда балдардын аң сезиминин өнүгүшүндө белгилүү бир өзгөрүүлөрдүн пайда болушу белгиленип келүүдө. Аларга ой, иштин прогматтуулугу жана өз алдынчалуулук мүнөздүү болууда. Динамикалык түрдө өнүгүп келе жаткан коомго сөзсүз түрдө дайыма өзүн-өзү таанып, өзүн-өзү өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүгү бар чыгармачыл инсандар керектелет.

Жогоруда айтылгандан улам, эмне себептен окуучуларды окутуу жана тарбиялоо практикасында инсандык – багытталган ыкманы колдонуу зарылчылыгы пайда болуп жатканы түшүнүктүү болууда. Дал ушул ыкма ар бир окуучунун чыныгы таанып-билүү жөндөмдүүлүгүн билип, анын негизинде окуу процессин ар түрдүү, кызыктуу, ыңгайлуу кылууга шарт түзүү мүмкүнчүлүгүн берет. Жыйынтыгында окутуунун эффективдүүлүгү жогорулап, мугалимдин өзүнүн ишине канагаттануусу өсөт. Инсандык-багытталган окутуу мугалимдин ар бир окуучунун жөндөмдүүлүгүн активдештирүүсүнө, жакшы окуган окуучуга да, анча активдүү эмес окуучуга да ыңгайлуу психологиялык шарт түзүүсүнө жардам берет.

Педагогика илимдеринин доктору, профессор И.С. Якиманскийдин аныктамасы боюнча, инсандык-багытталган ыкманын негизги принциптерине төмөнкүлөр кирет:

1. Окуучунун жеке тажрыйбасын колдонуу.
2. Тапшырманы аткарууда эркиндик берүү.
3. Билимдин, жөндөмдүүлүктөрдүн топтолушун өздүк максат катары карабастан, балдардын чыгармачылыгынын ишке ашуусунун негизги каражаты катары кароо.
4. Сабакта окуучу менен мугалимдин ортосундагы эмоционалдык байланыш түзүү, окуу процессин анализдөөнүн негизинде ийгиликке жетишүүгө мотивдештирүү.

Педагогдун ролу - ар бир окуучуга өзүн көрсөтө алуу мүмкүнчүлүгүн берүү. Бул учурда мугалим окуу процессинин уюштуруучусу, координатору катары каралат.

Ар кандай окуу чөйрөлөрүнүн уюштурулушу окуучулардын окуу мотивациясын гана жогорулатпастан ошондой эле шериктештик, бири-бирине болгон ишеним атмосферасын түзүүгө көмөк көрсөтөт. Окуучулардын сабакка чейин жана сабак учурунда коркуу сезими төмөндөйт, ыңгайлуу шарт түзүлүп, окуу жетишкендиги жогорулайт. Сабакта инсандык-багытталган окуу чөйрөсү окуучунун «2» алышын азайтканга шарт түзөт.

Инсандык-багытталган окутууга өтүү – жетишээрлик узакка созулган

процесс. Ал өзүнө көптөгөн оорчулуктарды камтып, мугалим тарабынан көптөгөн иш-аракеттерди талап кылат. Бул иш-аракеттер мугалимдик ишмердүүлүктөгү өздүк стереотиптерин жоюуга жана өзүнүн менталитетин өзгөртүүгө багытталышы керек. Бул, өзгөчө, инсандык-багытталган сабакты даярдоодо жана өткөрүү технологиясын өздөштүрүүдө өтө маанилүү.

Мындай сабактын негизинде баланын жекечелигинин өнүгүшүнө окутуу процессинин максималдуу таасир этүү шартын түзүү жатат. Окуу сабагынын уюштурулушу төмөнкүлөрдү шарттайт:

- окуучунун жеке тажрыйбасын байытуу жана актуалдаштырууга багытталган педагогикалык ыкмаларды колдонуу;
- окуучулардын инсандык өзгөчөлүктөрүн эске алуунун негизинде окуу ишмердүүлүгүн долборлоо;
- пикирлешүүнүн ар түрдүү формаларын колдонуу;
- окуучуларга ийгиликке жетүүчү кырдаалдарды түзүү;
- окуу процессинде ишенимди жана толеранттуулукту көрсөтүү;
- окуучуларды тапшырманын түрүн топтоо жана жекече тандоого стимулдаштыруу;
- сабакта мугалимдин педагогикалык ыкмаларын тандоо;

Инсандык-багытталган сабактарды даярдоодо колдонулган заманбап технологиялардын ичинде станциондук окутуу методу чоң мааниге ээ. Бул метод инсандык-багытталган окутуунун негизги принциптерине жооп берет.

Станциондук окутуу методу өткөн теманы бышыктоо сабактарында, практикалык-сабактарында жана ошондой эле жаңы теманы өздөштүрүүсүн текшерүү сабактарында өзгөчө эффективдүү. Станциондук окутуу методун колдонуу менен сабак өтүүдө 3 этапты кароого болот:

- 1) даярдоочу,
- 2) процессуалдык,
- 3) рефлексивдүү.

Даярдоочу этап - өтө узун убакытка созулган, мугалимден көп эмгекти талап кылган этап. Даярдоочу этапта мугалим мамлекеттик программаларга ылайык келген окутуу темасын тандайт жана сабактын максатын аныктайт. Мугалим сабакка канча станцияны киргизүүнү алдын ала ойлонот. Станциялардын саны тапшырмалардын оордугуна, көлөмүнө жана аларды аткарууга керектелүүчү убакытка көз каранды: канчалык тапшырма оор болсо, ага ошончолук көп убакыт талап кылынып, станциялардын саны да андан кем болбошу керек.

Станция деген эмне? Станция – бул окутуу бөлмөсүндөгү белгилүү бир орун (негизинен, бул – кандайдыр бир өзүнчө стол, ага станциянын аты жана катар номери жазылат). Ал жакта окуучу берилген тапшырманы аткара алат. Окутуу бөлмөсүнүн чоңдугу окуучулардын бир столдон экинчи бир столго өтүүсүндө бир гана станцияда калуусуна шарт түзө алышы эң ыңгайлуу вариант болуп саналат. Бул учурда отургучтар, тапшырманы аткарууга керектелүүчү калем, боек, кагаз жана башкалар бир столдо жетиштүү санда болушу керек. Мугалимдин столу бардык окуучуларды көрүп турууга ыңгайлуу жайгашышы абзел. Бирок, жөнөкөй мектептердеги мугалимдин практикасында мындай мүмкүнчүлүктөр өтө аз. Ошондуктан катар номери жана станциянын аты жазылган бир же эки столду

класстын алдынкы бөлүгүнө – досканын алдына койсо болот. Мындай учурда окуучулар ошол станцияларга келип, тапшырмасы бар карточкаларды алып, өзүлөрүнүн ордуларында аларды аткарышат. Алган тапшырмаларын аткарбай туруп, кийинки тапшырмаларга өтө албагандарын окуучуларга эскертип коюу керек.

Даярдоочу этаптагы маанилүү учур болуп кошо алып жандап жүрүүчү (сопроводительная) баракчаны иштеп чыгуу саналат. Ал маршрутдук карта деп аталат. Маршрутдук карта – бул, станциянын катар номери, аты жана ошол станциянын тапшырмаларынын жообу жазылуучу талаачасы бар баракча. Бул баракчага окуучулар станцияда берилген тапшырмаларга жооп жазышып, чыгармачылык менен тапшырмаларды аткара алышат. Ошондой эле бул маршрутдук картага маршрут жыйынтыкталгандан кийин окуучулардын өзүн-өзүн баалоосунун негизинде упайлар да жазылат. Маршрутдук картанын аягынын оң жагында окуучулар ар бир станцияда топтолгон упайларын жазышып, мугалим тарабынан иштелип чыккан баалоо шкаласынын негизинде ал упайларды баага которушат.

Дидактикалык материалды даярдоого көбүрөөк көңүл буруш керек. Ал материал кызыктуу жана берилген убакытта аткарып бүтүүгө ыңгайлуу болушу керек. Станциялардагы тапшырмалар ар түрдүү болушу мумкун. Мисалы, тексти окуп, суроолорго жооп берүү; сүйлөмдөгү этиштерди туура формасына коюу, берилген тексттеги маалыматты сүрөт аркылуу берүү, кроссворд чечүү ж.б.у.с. Сабакты даярдоо процессинде сөзсүз түрдө станцияларда берилген тапшырмаларга жооп баракчасы даярдалышы керек. Ал окуучулардын өзүн-өзүн баалоосунда керектелет. Жооп баракчасы бир гана окуучулар баардык станцияларды өтүп бүткөндөн кийин берилет. Ошондой эле, жооптор интерактивдүү доскада жалпы класска бир эле көрсөтүлсө болот. Аткарылган иштерди текшерүүдө бирин-бири текшерүүнү да уюштурса болот.

Процессуалдуу этап бул сабактын өткөрүлүшүнүн өзү болуп саналат. Мында окуучулар бир станциядан экинчи станцияга өтүү менен, тапшырмаларды аткарышат. Жекече, жуп менен же кичи топтордо иштөөнү окуучулар өзүлөрү чечишет. Тандоо укугу дагы да болсо окуучуларда калат. Эгерде окуучулар кичи топтордо (3-4 окуучу) иштөөнү чечишсе, анда алар бир топко бир эле маршрутдук карта алышат, ал эми окуучулар станцияларда жекече иштөөнү каалашса анда ар бир окуучуга бирден маршрутдук карта берилет. Бир станциядан экинчи станцияга өтүү ирээтин окуучулар өзүлөрү тандашат. Мугалим бир станцияга канча убакыт берилээрин чектебейт, ал жалпы баардык станцияларды өтүүгө канча убакыт берилээрин гана окуучуларга айтат. Ошондуктан класстык бөлмөдө сааттын болушу зарыл. Аны карап окуучулар өзүлөрүнө ыңгайлуу иштөө темпин тандашат.

Англис тили - бардык эле башка тилдердей пикирлешүүнүн каражаты. Ошондуктан, окуучулар өзүлөрүнүн кептик жөндөмдүүлүктөрүн көрсөтө алчу станцияны мугалим даярдашы керек. Мисалы, классташтары менен диалог түзүү же кандайдыр бир тема боюнча өз оюн билдирүү. Мындай учурда мугалим бул станцияда угуучу катары болот. Окуучулар диалог же оозеки кепти даярдап, андан соң мугалимдин алдында жооп берет. Бирок мугалим өзү окуучулардын маектешүүчүсү же шериктеши катары да сабакка катыша алат. Так ушундай станцияда мугалим окуучу менен индивидуалдуу түрдө же кичи группалар менен иштеп, алардын тилдик деңгээлин аныктап, алардын кебиндеги катачылыктарды

анализдеп, аларды тууралоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болот жана мугалим окуучулардын алган упайларын маршруттук карталарга коет. Мугалим эс алдыруучу станция жөнүндө да унутпашы керек. Ал станцияда тапшырмалар жеңил болуп, аны аткаруудагы жетишкен жыйынтык окуучуларды мындан да чон ийгиликке жетүүсүнө ишендирет. Эс алдыруучу станцияда упай алчу тапшырма деле болушу керек эмес. Бул станцияда жөн гана кичинекей сыйлыкка ээ болуучу тапшырмалар коюлушу керек. Мисалы: англис тамгаларынан сөз түзүү, сүйлөм түзүү ж.б.

Процессуалдуу этап толук бир сабак бою же жарым сабак созулушу мүмкүн. Бул станциялардын санынан, тапшырмалардын оордугунан көз каранды. Эгер процессуалдуу этап жарым сабакка созулса, анда рефлексивдүү процесс калган жарым сабакты ээлейт. Эгер процессуалдуу этап толук бир сабакка созулса, анда рефлексивдүү этап кийинки сабакта өткөрүлөт. Эгер станцияларда чыгармачылык менен аткаруучу тапшырмалар болсо, анда аларды мугалим өзү баалайт, ал эми рефлексивдүү этап кийинки сабакта өткөрүлөт. Себеби окуучулардын жазуу иштерин текшерүүгө жана анализдөөгө мугалимге убакыт талап кылынат.

Рефлексивдүү этап өзүн-өзү контролдоону жана өзүн-өзү баалоону шарттайт. Окуучуларга станцияларда берлген тапшырмаларга жооп баракчалары таратылат. Алар жооп баракчасындагы жооптор менен өзүлөрүнүн жоопторун салыштырып, маршруттук картага жазышат.

Андан сон упайларды баалоо шкаласына которуу сунушталат. Ушунун негизинде, окуучу өзүнүн эмгегин өзү баалайт. Бул этаптагы мугалимдин ролу, окуучулардын каталарын анализдеп, алардын иштерин тууралоо болуп саналат. Эгер станцияларда жүргүзүлгөн иш бир сабакты толук алса, анда бул этапты кийинки сабакта деле өткөрсө болот.

Станциондук окутуу методун колдонуу, негизинен, универсалдуу, б.а, бул методду каалаган сабакты өтүүдө колдонууга болот. Мындан тышкары, бул метод класстан тышкаркы иштерди жүргүзүүдө да өтө пайдалуу.

Окуучуларды окутууда жана тарбиялоодо ишинде идеалдуу методика жок. Бир гана методду колдонуу, мейли ал эң жакшы жана эң заманбап болсо да, сабактын бир жактуу өткөрүлүшүнө алып келет. Ар түрдүү технология, ыкма, методдордун жыйындысы керектүү жыйынтыкка алып келет. Тагыраак айтканда, терең билим, сабакка болгон кызыгуу, мотивациянын жогорулашы окуучунун өзүн-өзүн өнүктүрүүсүнө шарт түзөт. Ошондуктан стационардук окутуу методу башка заманбап технологиялардай эле колдонуу мүмкүнчүлүгүнө ээ.

Адабияттар:

1. Гальскова Н.Д., Теория обучения иностранным языкам. –М., 2004.
2. Журналы «Иностранные языки в школе», 2009-2010 г.г.
3. Колкер Я.М. Практическая методика обучения иностранному языку. –М., 2000.
4. Шукин А.Н. Обучение иностранным языкам. –М., 2007.